

Птащенко О.В., Григорова Ю.В.

Харківський національний економічний університет ім. Семена Кузнеця

ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. Роль дипломатії у багатополлярному світі, що розвивається у напрямку всебічної інтеграції та глобалізації, змінюється і значно зростає. У статі виділено основні риси становлення дипломатичної діяльності у сучасних міжнародних відносинах.

Ключові слова: глобалізація; дипломатія; дипломатична діяльність; функції дипломатії; стилі дипломатії.

Птащенко Е.В., Григорова Ю.В.

Харьковский национальный экономический университет им. Семена Кузнеця

ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ В УСЛОВИЯХ СОВРЕМЕННЫХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Аннотация. Роль дипломатии в многополярном мире, который развивается в направлении всесторонней интеграции и глобализации, меняется и значительно возрастает. В статье выделены основные черты становления дипломатической деятельности в современных международных отношениях.

Ключевые слова: глобализация, дипломатия, дипломатическая деятельность, функции дипломатии, стили дипломатии.

Ptashchenko O., Grygorova Y.

Simon Kuznetz Kharkiv National University of Economics

DIPLOMATIC RELATIONS IN CONDITIONS OF MODERN GLOBALIZATION PROCESSES

Abstract. The role of diplomacy in a multipolar world, which is developing towards inclusive integration and globalization, is changing and growing. The article highlights the main features of diplomatic activity in modern international relations.

Keywords: globalization; diplomacy; diplomatic activity; functions of diplomacy; styles of diplomacy.

Вступ. Сучасна дипломатична діяльність активно проводиться в період змін, що не має ніяких історичних аналогів. Цей період привертає увагу тим, що в майже одночасно в цей час трапились основні три структурні революції.

Революція, що мала негайні та широкомасштабні наслідки, мала політичний характер, вона ознаменувалася розпадом СРСР, кінцем епохи протистояння військових союзів та біполярним світом, створенням нових союзів між державами та активізацією пошук нового світового порядку.

Революція, яка мала негайні та досить масштабні результати, мала політичний характер, адже вона ознаменувалася руйнуванням СРСР, кінцем епохи протистояння один одному військових союзів та біполярним світом, а також створенням нових союзів між країнами та активним пошуком світового порядку нового рівня.

Революція, яка поетапно стає помітною для свідомості суспільства, має назву економічної революції. Вона починає реалізовуватись завдяки тому, що має вплив на можливість працевлаштування, економічну міграцію, зменшення торгових бар'єрів, глобалізацію ринку цінних паперів та інтернаціоналізацію підприємництва.

І, врешті-решт, комунікаційна революція надала науці та бізнесу міжнародний характер і, об'єднуючи світ новими засобами комунікації, слугує підвищенню рівня загальної політичної обізнаності.

Розвиток міждержавних зв'язків у новому глобальному світі значно вплинув на те, які існують форми, методи та функції дипломатії.

У науковій літературі дослідження основних нюансів дипломатії в різні історичні періоди проведено у працях вітчизняних та зарубіжних авторів. Серед них А. Зленко, Г. Удовенко, В.Н. Денисов, Б. Гуменюк, К. Грищенко, Ю. Кочубей, В. Попов, М. Гонг, Р.Й. Фельтхем та ін. Але специфічне зростання характеристик та рис найсучаснішої дипломатії у факторі постійно мінливого світу не відображено повністю.

Мета роботи. Мета роботи – розкрити риси дипломатичної роботи та роль дипломатії в розумінні та розв'язанні основних питань і проблем у сучасному глобальному світі.

Сучасне життя задає достатньо високий темп і державній дипломатії необхідно пристосовуватись до швидко мінливих реалій та технологій.

Незважаючи на те що, стиль дипломатії зазнав змін, деякі його основні функції все ж залишились притаманними нинішньому століттю.

Деякі функціональні характеристики дипломатії, які існували в минулому, є і в наш час, а саме: пояснення політики країни в країні присутності, складання звітів та оцінювання діяльності, активна підтримка торгівлі, всебічна дипломатія, підтримка дружніх двосторонніх відносин, управління в умовах, де ситуації швидко змінюються, представницькі функції, а також допомога у підтриманні міжнародних норм, стандартів та систем.

Варто зазначити, що у ХХІ ст. органи, що відповідають за зовнішні зв'язки, мають незмінні задачі – це політична освідомленість та чітка оцінка поглядів інших, захист інтересів своєї держави.

Оцінки включатимуть звіти про конкретні події, довгострокове дослідження перспектив та тенденцій, наприклад, створення нових ініціатив, що матимуть вплив на політику та відображення двосторонніх відносин. Крім того, важливим фактором є оцінка ймовірності різних модифікацій, тенденцій і прогнозів ймовірного відображення подій [1].

Суттєвим фактором, який в ХХІ матиме все більший вплив на дипломатію, являє собою глобалізація [2]. Зараз глобалізація впевнено стає основним планетарним рухом розвитку, і кожен із нас є безпосереднім учасником певного виду вибуху цивілізації, який охоплює всі життєві ситуації та людську діяльність.

Глобалізаційні процеси створили нові труднощі, які необхідно буде вирішувати завдяки зусиллям органів зовнішніх зв'язків, навіть іноземних. З одного боку, виникли неймовірні можливості для швидкого розвитку на шляху до побудови нового порядку світового рівня, який базувався на рівній безпеці, спільній відповідальності та взаємодії всіх держав. Сучасні технічні інновації роблять останні досягнення науки та медицини у світі потенційно доступними для всіх та спрощують пошук оптимізованих рішень соціально-фінансових питань.

З іншого боку, населення світу часто не встигає слідкувати за перебігом подій, крім того воно не має розробленої стратегії боротьби з передовими проблемами, що несуть у собі руйнівну силу для міжнародної стабільності. Серед таких проблем - міжнаціональні та релігійні конфлікти [3], міжнародний тероризм та непримиренний сепаратизм, а також незаконний обіг зброї та наркотичних засобів. Більш того, за останні роки вже багато чого було зроблено у сфері протидії цим загрозам, але, на превеликий жаль, їх перелік не стає меншим.

На думку великої кількості дослідників [4], дипломатія сучасності зіткнеться з низкою глобальних проблем:

1) Вірно усвідомити суть виникаючих питань (глобалізація, жвава зміна ситуації, розмиті межі між внутрішніми та зовнішніми проблемами і загрозами) та виробити правильний підхід до вирішення цих питань.

2) Оволодіння навичками орієнтації у мінливому інформаційному середовищі. Міністерствам закордонних справ необхідно навчитися правильно керувати та використовувати інформаційні потоки. Посольствам варто впроваджувати нові функції, такі як створювати нові пункти передачі інформації, прослуховувальні пости чи інтегратори різноманітних інтересів.

3) Потреба в державній дипломатії: міністерствам закордонних справ та посольствам необхідно підтримувати контакти з громадськістю, надавати будь-які роз'яснення, шукати підтримку суспільства та згоди на території своєї держави та за її межами.

Відомості від CNN мають потужний інструмент впливу, який дозволяє формувати думки громадськості в усьому світі. Дипломати повинні вміти правильно користуватися засобами масової інформації та швидко реагувати на все, що відбувається на світовій арені. В наш час моментальна реакція і відповідь цінується значною мірою. Той, хто краще ніж інші контактує з засобами масової інформації, отримує перемогу у боротьбі за думку громадськості.

Можна припустити, що дипломатична практика XXI століття буде поєднанням двосторонньої та багатосторонньої дипломатії, державної та громадської, перманентних та ad hoc дипломатичних дій і акцій, а методи являтимуть собою «безмежну» мережу прийомів, методів та шкіл.

Одразу правильно було визначено тенденцію до збільшення ролі та значення багатосторонньої дипломатії, а також до розширення сфер співробітництва в цій галузі. Центром такої дипломатії все ще є найбільш універсальною з усіх існуючих міжнародних структур – ООН та її Рада Безпеки. З'явилася така концепція, як «мережева дипломатія», що передбачає активну співпрацю «кожного з усіма» в інтересах вирішення глобальних питань.

Україна бере активну участь у міжнародній співпраці проти виникнення нових загроз та викликів, як на двосторонній, так і на багатосторонній основі. Вона прагне стати або вже є членом переважної більшості міждержавних, місцевих та субрегіональних організацій, що мають вплив значний вплив на світове суспільство, а також шукає нові напрямків щодо розширення рівного та взаємовигідного співробітництва з іншими міжнародними акторами. Необхідно звернути увагу на те, що на сучасному етапі серед пріоритетних напрямів дипломатичної діяльності України дуже важливе місце займають багатостороння дипломатія та зусилля, які спрямовуються на протистояння новим викликам та ризикам, захисту всіх інтересів в економічній сфері України та вирішенню питання енергетичної взаємодії з іншими країнами [5].

Труднощі та проблеми сучасної дипломатичної служби підтверджуються в ряді інших факторів. Після Другої світової війни відбулося неймовірне збільшення кількості бюрократичного дипломатичного апарату. Це пояснювалося логікою «холодної війни і появою незліченної кількості нових незалежних країн. Ця подія мала відчутний результат не в останню чергу, хронічна нестача коштів, які забезпечуються державними бюджетами задля розподілу фінансових ресурсів між центральними органами зовнішньої політики та закордонними представництвами.

Сучасна політична та дипломатична практика майже всіляко позбавляє керівника посольства можливості приймати рішення самостійно. Але твердження, що «посол потрібен главам держав тільки для того, щоб замовити квитки на літак та забезпечити номери в готелях» – очевидне перебільшення. Для підготовки самітів та зустрічей представництв різних держав на належному рівні необхідна велика робота з боку дипломатів, насамперед в аналітичному плані. Це передбачає наявність нових підходів, широту світогляду, зацікавленість участі в обговоренні питань, з якими стикалися інші країни, тобто перетворення самого дипломата як особистості відповідно до характеристик «чотирьох П» – патріотизму, професіоналізму, порядності та пунктуальності.

Багатостороння дипломатія потребує обов'язкового дотримання всіх етапів процедури, а також чіткого розуміння взаємозалежності між різноманітними багатосторонніми структурами, здатність будувати та мобілізувати вигідні для себе політичні альянси. Особливого значення в рамках багатосторонньої дипломатії набуває переговорна процедура.

Найяскравішим прикладом змін у традиційній дипломатії є трансформація зовнішньополітичного механізму та дипломатичних структур у країнах Європейського Союзу.

Розвиток гуманітарних елементів дипломатії пов'язаний із зусиллями, щоб звільнити людей від страждань, позбавлень та зневаження їхньої гідності. Французький правознавець Р.Ж. Дюпуи наголошував, що «звичайна людина стає першою жертвою військових протистоянь, а нещадна експлуатація, насильство, тероризм, а також стихійні лиха, хвороби та епідемії роблять життєве середовище людини жахливим для життя» [6].

У сучасному житті все більш рішуче проявляються проблеми духовного, релігійного та культурного характеру [7]. Під час конференції «Роль глави Посольства у просуванні громадянських прав за кордоном», організованої Державним департаментом США, 20 американських послів, які приймали участь у дискусії, дійшли висновку, що питання, які пов'язані з релігією, стали основою гуманітарної дипломатії. Крім того, як релігійна свідомість впливає на ціннісні настанови у всіх сферах міжнародного життя, має не менш важливе значення для дипломатів, ніж знання політичних та економічних питань.

М. Стерн, один з найдосвідченіших американських послів, аргументовано заявив, що «незнання питань релігії та культури не дозволить дипломатам усвідомити своєчасно глибокі зміни, що настають у світі» [8]. У той же час у більшості країн підготовка майбутніх дипломатів зазвичай не передбачає поглибленого вивчення історії культури та релігії. Дипломати більш ніж з 20 країн світу, які брали участь у симпозіумі 1997 року у Великобританії, висловили особливу стурбованість цим фактом. Вони з занепокоєнням зазначили швидке скорочення коштів, що виділяються з бюджетів на всебічну підготовку дипломатів.

Висновки. Шлях до універсального сталого розвитку, вирішення конфесійних та етнічних конфронтацій лежить через глобальну розмову, засновану на прийнятті та утвердженні принципів справедливості та прав людини, толерантності та культури миру. В усі часи дипломатія, незалежно від її історичної моделі, була покликана слугувати найбільш ефективним інструментом спілкування. Перш за все, у цій ролі дипломатична служба збереже своє постійне значення.

Список використаної літератури

1. Денисов В. Н. Проблеми створення публічного порядку в зовнішньополітичній діяльності України / В. Н. Денисов // Суверенітет України і міжнародне право; за ред. В. Н. Денисова та В. І. Євінтова. – К., 1995. – С. 7–36.
2. Сагайдак О. П. Дипломатичне представництво: організація і форми роботи / О. П. Сагайдак, П. Д. Сардачук. – К.: Знання, 2008. – 295 с.
3. Єремєєв С. Г. Виклики глобалізації: етнічний та релігійний екстремізм у сучасному світі [Електронний ресурс] / С. Г. Єремєєв. – Режим доступу: <http://anthropology.ru/texts/eremeev/terror.html>.
4. Попов В. И. Современная дипломатия: теория и практика. Дипломатия – наука и искусство: Курс лекций / В. И. Попов. – М., 2004. – 576 с.
5. Грищенко К. Поза межами шахівниці: прагматичний порядок денний української зовнішньої політики / К. Грищенко // Дзеркало тижня. – 2010. – № 27 (807). – 17 липня – 6 серпня.
6. Міжнародне право ХХІ століття. До 80-річчя І. І. Лукашука / В. Г. Буткевич, О. В. Буткевич, А. В. Задорожний та ін. – К.: Промінь, 2006. – 630 с.
7. Рахманов А. Б. Теории глобального общества / А. Б. Рахманов // Вест. Московского ун-та. – 2003. – № 2. – С. 85-128.
8. Доусон К. Г. Религия и культура / К. Г. Доусон; перев. с англ. К. Кожурина. – СПб.: Алетейя, 2000. – 281 с.
9. Белокрыцкий В. Элементы «большой игры» в войне Запада против терроризма / В. Белокрыцкий // Россия и мусульманский мир. – 2002. – № 3 (117).